

ПРОТОКОЛ ОТ НАУЧНИЯ ФОРУМ

На 03.04.2025 г. в зала 3 на Тракийски университет се проведе Научно-практически форум (кръгла маса - дискусия) на тема „КООПЕРАЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ ДНЕС И УТРЕ: ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НОВИ ХОРИЗОНТИ“.

Присъстващи от екипа на Тракийски университет са: Проф. д-р Тодорка Атанасова; Проф. д-р Надка Костадинова; Проф. д-р Венета Гайдарджиева; Доц. д-р Надежда Петрова; Доц. д-р Искра Ненчева-Иванова; Доц. д-р Константин Станков; Доц. д-р Георги Алексиев; Доц. д-р Ангел Саров; Гл. ас. д-р Иванка Стойчева; Гл. ас. д-р Дарина Стоянова; д-р Димо Иванов (в онлайн връзка); Докт. Соня Тодорова; Докт. Златина Асенова; Докт. Искра Митева; Студент Жасмин Георгиев; гл. счетоводител – Донка Недева.

Присъстващи от екипа на Нов Български университет са: Проф. д-р Иван Боевски; Доц. д-р Емил Калчев;

Присъстващи от екипа на Икономически университет – Варна са: Доц. д-р Радка Иванова; Гл. ас. д-р Радмил Николов;

Гости от Тракийски университет – Проф. дн Нели Грозева – Зам.-ректор по учебна и информационна дейност; Проф. д-р Румен Бинев, ДВМ – Зам.-ректор по АСД; Проф. ДСН Иван Станков – Председател на Съвета на настоятелите; Доц. д-р Николай Иванов – Декан на Стопански факултет; Проф. д-р Таня Танева – Директор ДИПКУ; д-р Емил Димитров – Директор на АТК; г-жа Ана Георгиева – Експерт Отдел Проекти;

Външни гости – г-н Кирил Вътев – Министър на земеделието при предходно правителство на Република България; г-н Явор Гечев – Министър на земеделието при предходно правителство на Република България и настоящ съветник на Президента; г-жа Роза Коджебашева – Председател на кооперацията, Председател на Областен съюз на земеделските кооперации гр. Плевен и член на УС на Националния съюз на земеделските кооперации в България; г-жа Елена Петкова – Председател на кооперацията (в онлайн връзка); г-н Слав Башов – Член на управителния съвет и дългогодишен Председател на кооперацията; г-жа Бялка Касабова – Районен кооперативен съюз, Стара Загора; Николай Момчилов – Председател на НСЗКБ (Национален съюз на земеделските кооперации в България); Г-жа Софка Янкова – Председател на ПК "Победа", община Лъки;

Проф. д-р Тодорка Атанасова откри научно-практическия форум и приветства всички членове на изследователския екип и всички гости. Даде думата на проф. ДСН Иван Станков, който също поздрави гостите на кръглата маса. След това се установи онлайн връзка с д-р Димо Иванов, който в продължение на приветствените слова на проф. д-р Атанасова спомена значимостта на избраната дата за провеждане на научно-практическия форум.

Тематично направление 1 – КООПЕРАЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НОВИ ХОРИЗОНТИ:

Доц. д-р Надежда Петрова откри тематично направление 1, като помоли участниците на кръглата маса да изслушат докладчиците и да зададат своите въпроси накрая, за да може да се получи добра и ползотворна дискусия. На първо място даде думата на Проф. д-р Тодорка Атанасова, която представи своята презентация на тема „Кооперациите в България: субективното мнение за обективната реалност“. На второ място г-н Кирил Вътев говори за

кооперациите в България и техните съвременни предизвикателства. И на последно, трето място докладва г-н Явор Гечев, който запозна аудиторията със своите знания и опит при кооперирането в България при пазарни условия.

След представянето на докладчиците доц. д-р Петрова даде думата на участниците за въпроси и изказвания.

Николай Момчилов – председател на НСЗКБ (Национален съюз на земеделските кооперации в България): „Добър ден, на първо място благодаря на домакините. Бих искал да започна с мисълта на Фридрих Райфайзен „Това, което човек не може сам да направи, мнозина ще успеят“! Набелязал съм няколко точки, които желая да коментираме с всички гости и специално с г-н Кирил Вълтев и г-н Явор Гечев. Но желая да сложа рамка в моите изказвания, че ще бъдат насочени само и единствено към земеделските кооперации в частност. НСЗКБ е структура на 19 области, има 450 кооперации, над 60 000 член кооператори и обработваме около 10% от земеделската земя в България. Ще започна от там, че държавата не създава стимул за коопериране, а напротив създава стимули да бъдат разединени тези сдружения. Имам предвид, че всички еврофондове, които се осигуряват се усвояват от земеделци, но не стигат до кооперациите. Проф. Атанасова спомена, че от 2005 към момента са се разпаднали, фалирали голям брой кооперации. Аз ще започна от там, когато през 1992 година са се създали първите кооперации те са били около 3800, а в момента са около 700. През този период земеделието в България е било предимно кооперативно. С навлизането на еврофондовете се забелязва феномена, че кооперирането започва да се разпада и да се създават земеделски фирми и взаимопроизводствени фирми, които стават голяма конкуренция. Бях в заседание на Министерството на земеделието и храните, където се опитах да обясня на чиновниците какво е това кооперация, но те така и не ме разбраха... така е и до ден днешен. Те не могат да разберат, че трябва да се стимулира изграждането на кооперации.

Относно председателите, г-н Вълтев каза, че по негов опит голяма част са били корумпирани. Приемам го в частност, но твърдя, че всички са такива.“

Кирил Вълтев: „Не, не са всички. Това исках да кажа, че тези примери вече ги няма.“

Николай Момчилов: „Да, така е. Те станаха успешни бизнесмени. Относно сивия сектор – нито една кооперация не може и няма да си позволи да крие данъци, осигуровки и заплати. В Закона се кооперациите е ясно упоменато, че те подлежат на проверка на всеки 3 години.

Поддържането на този модел (кооперативния) е труден, докато той е поставен е неравностойно положение с останалите участници в самата структура в икономическия живот. Това са основните неща, които исках да кажа и споделя и споделя с вас. Създаването на многото регулации, на невъзможността те да бъдат разединени като останалите участници, липсата на стимулация от страна на държавата. Има много въпроси, които бих задал и се бил включил в процеса на работа по тях, те да бъдат изчистени. Както е и въпроса относно областните съюзи (сдруженията на производителите), какъв е смисъла кооперациите да продават през собствените си областни съюзи, ами няма..., те нямат стимул.“

Явор Гечев: „Бих искал да кажа нещо, по въпроса за европейските регламенти по отношение на къса верига за доставки кооперацията не се брой или обратно, тя се брой като един субект, тоест ако ти произведеш нещо, продадеш го през собствените си кооперативни

съюзи, то се брои за 1 субект, а не за дълга верига на производство. За това в регламентите свързани с къси вериги на производства се допуска търговски посредник, който се счита, че е това е кооперацията, а ние тук си го считаме за търговска сделка.“

Кирил Вџтев: „Това е и причината да не функционират и сдруженията на производителите, защото вътре между тях трябва да се фактурира всяка една транзакция – това не е нормално. Администрацията не се опростява, напротив тя се усложнява.“

Николай Момчилов: „С г-н Гечев обсъждахме, този проблем, за който Вие дадохте пример г-н Вџтев, за това сдруженията на производителите не могат да функционират, няма как да съществуват и все пак това е лично мое мнение. Това което се случва в България е изкуствено създаване на условия за окрупняване на изкуствено създали се условия за раздробяване на стопанства.“

Явор Гечев: „Нека да взема отношение, да, това е практиката в държавата. Има два типа водни кооперации или водни синдикати, а ние измислихме сдружение за напояване... избягваме структурата кооперация сякаш е мръсна дума. Всъщност държавата сама си го прави това. Измислиме сдружение на производителите, взето от холандската структура, това всъщност са кооперациите, но при тях не отговаря правилото за взимане на решения – 1 член – 1 глас. Измислят се нови дружества и сдружения за неща, които вече съществуват.“

Проф. д-р Т. Атанасова: „Бих искала да отбележа, че аз лично виждам огромна разлика между председателите на кооперациите от 90те години и днес, имала съм много теренни изследвания в своята работа. Сега представителите са нова генерация, но за съжаление те вече са основно над 50годишни. Другото, което искам да кажа е това, което мен ме впечатли изключително силно, когато търсехме да съберем детайлна информация за икономическите показатели на всички кооперации във всички икономически сектори, за да добием картина, каква всъщност е тя и какво можем да направим. На първо място като се обърнахме към НСИ, отговорът беше категоричен, че не могат да ни предоставят такава информация, че нямат така налична, което според мен не е обяснимо... или е. Помогна ни частна фирма „Сиела норма“, като едно от нещата, които ние искахме да проверим изплащат ли се дивиденди. От големия масив данни, който има едва в 5-6% е упоменато, че се изплащат. Самата аз, притежавам земя и никога не съм получавала дивиденди.

Следващото нещо, което искам да споделя е за една американска кооперация, която гостуваше тук в Тракийски университет през 90те години. Изнасяше лекции няколко цели дни и ние слушахме всичко за тях. Нещото, което лекторите ни казаха тогава е, че тамошните кооперации мотивират участието на фермерите като те получават толкова повече, колкото повече участват в кооперациите. Колкото повече продукцията внесе, тази продукцията се опакова и се предложи на кооперативния магазин (верига), толкова по-голям стимул има този човек да участва. И друго нещо, което още от тогава ме е впечатлило, че кооперативния закон им позволява освен да прилагат правилото 1 човек – 1 глас, но и на акционерен принцип с оглед стимулиране според размера на предоставената продукцията, която е обработена, пакетирана и продадена.“

Явор Гечев: „Абсолютно много е логично, благодаря за зададения казус. Представата на сегашните кооперативни производства е типична за екопроизводствата на кооперациите, всъщност и тези са успели да оцелеят към момента. Например зеленчуковите са много малко или ако има, не им е основна дейност. Това е така, защото има един раздел по отношение на съществуването им, че стимулт е печалбата. Но нещата в България стоят по този начин, че

всичко се движи по течението на водата и има малки съпротивления – ние напътстваме да случат някои неща, те се случват, а после пък се чудим защо са се случили... и така стигаме от темата за коопериране към свръх окрупняване, но това не е тема на разговор в момента. Зърненопроизводствените кооперации продават на пазар, който е сравнително лесен, единен и борсов. Изключваме борсовата търговия, но останалото в земеделието го наричаме тържищна търговия. Домат не можем да закупим през стоковата борса в интернет, може през фючърните доставки, но така пък не може да се осигури продукцията... Как го правят на запад – имате земеделски кооператив и имате една обща борса, която има правилото на часовника, както му казват в Белгия, аз искам да снабдявам магазини, вериги и др., и съм член на кооператива, но всеки там си има индивидуална партия, знам че даден производител е добър и продукцията му се търгува с 15% по-скъпо, но има защо – защото съм сигурен на първо място, че е прясна. И за тази продукция, аз участвам всеки ден като на търг, защото си има стандарти кога е откъснат продукта, километрите, които е необходимо да мине до желата точка и т.н. Идеята ми е, че всеки си работи по индивидуалните партии, да може да има поощрения по вътрешнокооперативните фондове, но после, когато се отиде на Общото събрание да се избира председател, да се разпределя дивидент важи правилото – 1 член – 1 глас. За това те са устойчиви и устояват на времето. Идеята не е, когато се реализира висок доход да се изтегли участието, напротив оставащ и продължаващ, развиващ се. За това и на запад може да се закупи фирма, ферма, нещо, което участва в кооператив, но не може току така да си продадеш земята.

Следващото нещо, което искам да изкоментирам по отношение за дивидента. За България го уточнихме, т.е. за да получиш дивидент се бориш за земя. Кооперацията, ако няма земя, всъщност ако ти си внесъл земята вътре в кооперацията и пак си под аренда, и каква е разликата дали кооперацията ще вземе вашата земя под рента или ще вземе нанякой друг. И за да се бори за цялата тази работа, защото член-кооператора трябва да печели от печалбата, даден е основния ресурс земя и кооперациите вдигат цените на земите, защото това им е основния ресурс. Всъщност да, истина е, че кооперациите диктуват арентните отношения, защото докато не се урегулира този процес кооперациите няма да дават високи ренти, защото могат да си го позволят в голямата си степен, защото им е по-изгодно да ги дават чрез ренти, но те така не са само за членкооператорите, а за всичките хора, които са дали своите земи за обработване.“

Проф. ДСН Иван Станков: „Здравейте, изслушах с голямо внимание и трите презентации и искам да се концентрирам в добрите примери, които даде г-н Кирил Вълтев. Ходили сме във Франция, Испания и Италия. Видели сме какво значи кооператив, какво значи затворен цикъл, как се работи ефективно в земеделските кооперативи. Г-н Гечев пък спомена проблемите, включително и в законодателно число, всичко което пречи за едно нормално развитие на нашето земеделие. Така се случи, че 2013 г. аз бях служебен министър, когато се приемаше втория програмен период на ОСП и няколко пъти бях на съвет в Брюксел на Съвета на министрите. Когато защитавахме обвързаната подкрепа, когато казвахме за нашите проблеми с румънския министър, тогава Председателя каза, че ЕС дава рамката, вие в България си направете ваша аграрна политика, определете си приоритетите, определете си структурата и нещата може би ще тръгнат в друга посока. Това така и не се случи. Бих искал да задам конкретен въпрос, националните асоциации по овцевъдство и козевъдство и подобни, могат ли да се считат като кооперативи, могат ли да

изпълняват функциите на кооперациите. Може ли и как може да се изгради кооператив при нашите условия с това законодателство, което имаме? Как можем да подредим нещата така и на кого да ги представим, за да можем да действаме по този въпрос? Дали трябва да го оформим като стратегия и да я отстояваме? Виждаме, че нашите политици се занимават с други неща и никой не мисли за тези проблеми как да ги решаваме в България. Министърът на земеделието не може да ги реши тези неща...как да подредим нашите нещата и да излезнем с някакви предложения от днешната?“

Явор Гечев: „проф. Станков, лесно ги мислите тези неща, но трудно биха се осъществили. Единственото фермерско коопериране в момента е организацията на производителите. Не е типичното, но го приветствам, нека да има сдружения от такъв тип. Ако се промени закона за кооперациите, позволи се така нареченото фермерско коопериране и няма никакъв проблем същите да се пререгистрират в кооперации. Вижте какъв е парадоксът, имате един път кооперация, втори път трябва да се прави сдружение за коопериране, трети път трябва да се прави водно сдружение за коопериране....защо е необходимо това, като една кооперация отговаря на всичките изисквания. Истината е, че ние в България сме майстори на парчетата, кърпим една кърпка и си мислем, че сме свършили работата. Според мен, за да се решат тези проблеми трябва да се действа и с академичен подход. Ето например ние сме свидетели за Закона за собствеността и ползването на земеделските земи, каква устойчивост на поземлена реформа търсим там, това е най-променяния закон в България – по няколко пъти в година. И после търсим устойчивост, но чакайте поземлените отношения се правят стотици години, те са скъпи. Като се тръгне от тук към Франция се вижда от границата горе-долу, минава се Франция, Германия, Италия – те си приличат много. Има ферми от по 500-600 дка, друга 200-300 дка. С ние тук имаме доброволни или не споразумения, които нямат никаква устойчивост, ами как точно с тези закони ще имаме устойчивост. Идеята ми е, че никой няма да ни е виновен, ако и този път сбъркаме Закона за кооперациите. Всички тези неща, от моя гледна точка, са решими. Предполагам знаете, че когато бях Председател на Съюза на кооперациите имах инициатива по отношение Закона за кооперирането, който лично за мен вече е на 8-ма версия. В момента не се съгласявам със собствените си идеи от преди време, колкото по-надълбоко се влиза, толкова повече се вижда, че материята, която имаме е гениално проста и същевременно страшно сложна. И другото – браншово представителство, отделно трябва да се прави и неправителствена организация. Например във Франция в кооперативна организация на някоя порода или бранш може да се организира всичко.“

Проф. д-р Иван Боевски: „По отношение Закона за кооперациите, да необходима е промяна, но съвета ми е, когато се прави това, да не го правят само адвокати. Вчера бях в ЦКС и мога да кажа, че там са възприели много западните и американските модели. Дали е кооперация или не, но мога да кажа, че ЦКС има професионален маркетинг и мениджмънт. Искам също така да отбележа, че г-н Вълчев и г-н Гечев казаха много важни неща, над 100 елемента, които са дискуссионни и е хубаво да се обърне внимание.“

Явор Гечев: „Последно искам да отбележа нещо, не само ние с г-н Вълчев мислим така. Ще обявя нещо, което скоро ще излезне и публично. Но почти всички бивши министри на земеделието, над 10, се събират вече периодично, защото всеки от нас има какво даде на земеделието вече със собствения си опит. Всичко, което се коментира тук, го дискутираме и там, и дори в по-голяма дълбочина. Ние не сме си променяли мнението, просто в момента

има по-голяма чуваемост. Наистина благодаря и на организаторите на това събиране, този научно-приложен форум, допълнително да поощрява събитията. А относно коментара на проф. Боевски по отношение на адвокатите, да, те вършат чудесна работа и ще оформят закона, но първо той трябва да бъде подготвен от експертите, те да оформят фундамента, такъв, какъвто трябва да е и го разбираме. Юристите трябва да го опаковат и да направят възможно да се случат нещата. Едното без другото не върви.“

Проф. д-р Иван Боевски: „Ако искате някой друг път ще Ви направя разграничение между икономическото и юридическото значение на кооперацията, защото те се различават много, бих могъл да Ви го визуализирам. Знам, че няма да си забравите мнението, за това споменах за елементи, които могат да се структурират и пълзят „кооперация“ в България да започне да се нарежда.“

Николай Момчилов: „Това, с което аз искам да завърша е, че кооперацията е най-демократичната форма на управление на бизнеса.“

Г-жа Софка Янкова (председател на ПК "Победа", община Лъки): „На първо място искам да кажа, че съм напълно солидарна с господина за ЦКС и искам да подчертая, че самият съюз има изградена търговска мрежа. Аз представлявам една смесена кооперация, която първоначално е била потребителска, но после се е сляла с горовладелска кооперация. От 2014 г, когато станах Председател, имахме няколко дейности и кооперацията беше един идеален вариант за диверсификация и възможност за оцеляване, разбира се. Развивахме хлебопроизводство, търговска дейност, стопанисвахме гори, като и сега продължаваме с дърводобив. По определени причина се редуцира дейността. Бих искала да подчертая няколко неща, най-вече, заради младите хора, които присъстват в тази зала, защото ми се струва, че казахме доста негативни неща за кооперациите, за които аз не мога да се съглася. Първо искам да подчертая, че мое мнение кооперацията е най-лоялната форма и субект към държавата. Там няма неплатени данъци! Всичко се наблюдава! Подчертавам, това най-принципната, най-прозрачната форма на управление на един бизнес. Няма как дейността на един председател да не се наблюдава. Хората ми имат доверие, аз управлявам честно и прозрачно, не съм корумпиран председател! На всичките 21 000дка гори, които стопанисвам плащам данък всяка година. На членовете ФЛ на основание минимален дялов капитал плащам 4% лихва от 2014 г., когато банките бяха на - %. Кооперацията има смисъл, има цел и е много важно наистина кой я представлява. Имало е време, когато потребителските кооперации са изпълнявали много важни функции, но това е ставало с подкрепата на държавата. До 2014г. кооперациите са получавали субсидии, които са покривали разходите им на 100% за снабдяване на малките селища с хляб и хранителни стоки. От 2014г. това е редуцирано до минимум. Тогава кооперацията влиза в конкуренция с всички други субекти и няма как да оцелее естествено на свободния пазар. Освен това, до тогава хлебопроизводството се е подкрепяло от Министерството, за да има хляб и в най-малките селища. В момента няма държавна подкрепа, няма държавно отношение. Защо съществуват земеделските кооперации, най-много заради субсидиите, това е ясно. Няма да продължавам, за да не ви тегчавам, въпросите са много и основно нещата се фокусират върху земеделските кооперации. Искам да застъпя един въпрос по отношение на земеделските и горските кооперации, според мен това е най-големият проблем, неприключилата, неадекватната реструктурираща реформа. Нека някой да отговори колко земеделски кооперации има в планинските селища, където земята на 90-100% е пустееща. А защо горско-стопанските

кооперации, които навремето на били изцяло на физически лица, в тях се насъди държавата, която не си мръдва пръста на нищо, а накрая се нарежда с всичките малки стопани да търси наем. Пак казвам проблемите са много и не бих искала всички да ги коментирам. Моята молба е във вашата научната дейност, във вашите проекти, ако може, все повече да се застъпват проблемите и на малките селища. А колкото до слабите инвестиционни намерения, всичко е въпрос на достъпност до европейските програми. 50/50 са финансирани, дори 10 000лв. са много пари да ги имаш, да ги инвестираш докрай и чак след това да чакаш с години, за да могат да ти възстановят парите. Общо взето нещата не са обмислени добре, за да могат да бъдат достъпни и кооперациите да се развиват. Дано нещата да бъдат подобрили в бъдеще. Благодаря ви за вниманието!“

Доц. д-р Н. Петрова: „Благодаря за представянето на проф. Атанасова, г-н Вълчев и г-н Гечев. Благодаря и на всички, които се включиха с въпроси и коментари, предполагам дискусиата ще продължи и в останалите две направления. Ако няма други въпроси, закривам тематично направление 1 – КООПЕРАЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ – ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА И НОВИ ХОРИЗОНТИ.“

Тематично направление 2 – КООПЕРАЦИИТЕ - КЛАСИЧЕСКИ И ИНОВАТИВНИ МОДЕЛИ:

Доц. д-р Искра Ненчева откри заседанието на второто направление – „Кооперациите – класически и иновативни модели“ от научно –практически форум. Представи темите по които ще се акцентира, а също така и участниците в това направление и институциите, които представляват:

1. Гавърнанс структура в кооперациите – класически и иновативни модели - *проф. Иван Боевски, доц. д-р Емил Калчев, Гл. ас. д-р Красимир Костенаров - Нов български университет, София*

2. Агроволтаичните системи като фактор за модернизация и повишаване на конкурентоспособността на кооперациите - *проф. д-р Теодорина Турлакова, доц. д-р Радка Иванова и гл. ас. д-р Радмил Николов, Икономически университет, Варна*

3. Земеделските кооперациите в България – производствени и икономически измерения - *Доц. Ангел Саров – Институт по аграрна икономика*

Доц. д-р Искра Ненчева: Поясни регламента за представяне на презентациите от програмата на научния форум, които е 15 мин. А също така поясни, че в края на панела ще се проведе дискусиата по представените теми.

Доц. д-р Искра Ненчева предостави думата на проф. д-р Иван Боевски от Нов български университет да представи основните акценти от неговата тема „Гавърнанс структура в кооперациите – класически и иновативни модели“.

Проф. д-р Иван Боевски: Представи накратко екипа с който работи по проекта на ФНИ „Кооперативни модели за правене на бизнес в България и потенциалът им за прилагане на иновативни управленски решения“, а именно: Емил Калчев, представител на ОББ, *Атидже Байрямова Алиева-Вели – народен представител в настоящия парламент и Емил Костинаров.*

Проф. Боевски по време на презентацията изясни същността на понятието „Колектив Екшън“ - термин, който няма аналог в България, но най – най правилно и буквално може да се преведе като „колективно действие“, „Коопериране“.

Кооперирането е актуално, защото се базира на ценности и идеи в световен мащаб. В слайдовете на презентацията той представи основните видове коопериране и т. нар „гаварнанс структура на коопериране“, състояща се от външна и вътрешна структура на коопериране. Вътрешната структура включва Общо събрание, Управителен съвет и Контролен съвет.

Доц. д-р Искра Ненчева: Благодарни на проф.д-р Иван Боевски за интересната презентация за потенциала на модерното кооперативно дело в България за изграждане на нови и трансформиране на съществуващи модели на кооперативен бизнес, в отговор на съвременните предизвикателства.

Доц. д-р Искра Ненчева: даде думата на гл. асистент Радмил Николов от Икономическа университет – Варна да представи основните акценти от неговата тема „Агроволтаичните системи като фактор за модернизация и повишаване на конкурентоспособността на кооперациите“.

Гл. асистент д-р Радмил Николов: представи агроволтаичните фотоволтаични системи използвани в Кооперацията. Тези системи представляват поредица от технологии, включително наземни фотоволтаични системи, междуредови, покривни и оранжерийни. Представи карта включваща проекти на използване на агроволтаичните фотоволтаични системи в кооперациите в Австрия, Белгия, Франция, Германия, Италия, Литва, Холандия, Испания. Представи накратко основните видове агроволтаични фотоволтаични системи и класически наземни соларни панели, които са най-старата и утвърдена форма на агроволтаика. Имат „повдигнати“ конструкции, върху които се монтират соларни панели, при което отдолу остава достатъчно пространство за развитието на насажденията. Изискванията на културите. Изграждането на конструкцията изисква добро планиране какви насаждения ще се отглеждат на терена в дългосрочен план. Следващия вид, който представи са вътрередови фотоволтаици, които са най-често срещана практика при насаждения, които изначално се отглеждат поредово и изискват отстояние между редовете, например лозя. Пространството между редовете се ангажира с наземни конструкции с гъсто подредени фотоволтаични системи, при които самите панели се поставят под оптимален наклон спрямо слънчевото греене. Върху покривите на селскостопански сгради също мога да бъдат изградени подобен вид съоръжения. Соларните покриви са добре утвърден формат, позволяващ оползотворяването на покривите – огрявани от слънце през по-голямата част от деня, осигуряващ по-голяма ползност на самите покриви.

В своята презентация представи и вертикални фотоволтаици, които са по-нова тенденция използвана в земеделските стопанства. Агроволтаиката е изграждането на „стени“ от фотоволтаици сред земеделските насаждения. И като последен вид на фотоволтаична система представи соларните оранжерии, където идеята е за комбиниране на соларни панели с традиционното покриване на насажденията произтича от потребността за засенчване.

Доц. д-р Искра Ненчева: Благодарни на гл. асистент д-р Радмил Николов за интересната презентация и за представените модели за модернизация и повишаване на конкурентоспособността на кооперациите чрез използването на възможностите на различните модели на агроволтаичните системи.

Доц. д-р Искра Ненчева: предостави думата на доц. д-р Ангел Саров да представи основните акценти от неговата тема „Земеделските кооперациите в България“.

Доц. д-р Ангел Саров: Представи в своята презентация актуални данни за земеделските кооперации и земеделските стопанства. Данните, които се представиха са взети от МЗГ от последните преброявания. От данните се установява, че намалява броя на

Кооперациите с 40%, а също така се установява и намаление на броя на земеделските стопанства. От данните е видно също така, че се увеличават разходите на кооперациите. А маржът на печалбата е с отрицателен тренд. Очерта основните предизвикателства пред които са поставени днес земеделските кооперации и тенденциите за тяхното бъдещо развитие.

Доц. д-р Искра Ненчева: Благодарни на доц. д-р Ангел Саров за интересната презентация за състоянието на земеделските кооперации в България и предизвикателствата, които стоят пред тях.

Доц. д-р Искра Ненчева: Предостави думата на участниците в научният форум за изказвания и дискусии по изложените теми в настоящия панел.

По време на този панел не бяха поставени въпроси или изразени мнения и становища.

Доц. д-р Искра Ненчева: Закри заседанието на направление 2 „Кооперациите – класически и иновативни модели“.

Тематично направление 3 – КООПЕРАТИВНИ МОДЕЛИ ОТ ПРАКТИКАТА:

Проф. д-р Т. Атанасова: „Имам удоволствието да Ви представя почетните ни гости г-жа Роза Коджабашева, г-н Слав Башов и г-жа Елена Петкова, с която ще осъществим онлайн връзка, тъй като няма възможност да присъства. Давам думата на почетните ни гости, за да представят докладите си.“

Г-жа Роза Коджабашева, председател на кооперация „Обединение-93“, с. Одръне, председател на Областен съюз на земеделските кооперации гр. Плевен и член на управителния съвет на Националния съюз на земеделските кооперации в България:

„Представям своята тема „Сътрудничество и просперитет за всички“. „Искам да отбележа, че 2025 г. е обявена за година на кооперациите. Имаме общо 19 регионална съюза. Ние сме от най-развитите системи. Кооперациите се отличават от другите съюзи в България. В устава е определено, че седем кооперации правят кооператив. Интерес има за членство и от ЕТ, ООД, ЕАД. Имаме сключен договор за торове. За покупка на зърно получаваме по-висока цена. Имаме изградено училище от член кооператорите. Като имаме договор за реализация на завършилите в кооперацията. Кооперативите са нужни за решаване на проблемите пред кооперацията. Трябва да отбележим, че има разлика между кооператив и кооперация. Предложението ми е да се обединим с друг кооператив и да направим предложение за изменение на законодателството. Не закона за кооперациите, а други закони имат нужда да се изменят. Например: Закона за обратно начисляване на ДДС при зърнопроизводителите. Друг проблем, който отчитам е „Защо като председател нямам право на 5 точки над останалите?“

В момента при нас се изгражда модерна кравеферма като наемът от 10 години се увеличи на 15 години. Трябва да работим заедно, за да спасим кооперациите. Нашата кооперация се занимава и с лавандула и етерично-маслени култури.

Имаме регионален областен съюз в Свищов, а във Велико Търново областен съюз.

Благодар Ви за вниманието!“

Проф. д-р Т. Атанасова: „Благодаря на г-жа Коджабашева. Давам думата на г-жа Елена Петкова, председател на ТПК „Нов свят“, гр. Благоевград, която няма възможност да присъства на място и ще се включи онлайн.“

Елена Петкова, председател на трудово-производителна кооперация в Благоевград: „Здравейте, председател съм на кооперацията от 4 години. От 1982 г. започнах работа в сектора. Нашата кооперация ще чества 80 годишен юбилей. Ние сме пример за социален феномен. Освен с дялови вноски може да се участва и с трудови вноски по трудови договори. Участвали сме и сме спечелили 3 европейски проекта. Произвеждаме дамска конфекция на ишлема и нямаме задължения. Държавата със своето действие и бездействие не ни помага. Не смеем да наемаме хора с увреждания, тъй като ако лицето не успее да се справи с работата няма как да го освободим. За жалост трябва да отбележа, че до 10 години няма да има кой да продължи делото ни. Възможни са финансираня от държавата, които да запазят кооперацията. За мен кооперацията е най-демократичната форма на управление.“

Проф. д-р Т. Атанасова: „Благодаря ви г-жо Петкова. Колеги, ако има въпроси, сега може да ги зададем. Ако няма такива, позволете ми да дам думата на г-ин Слав Башов.“

Г-н Слав Башов, член на управителния съвет и дългогодишен Председател на кооперация „Частни земеделци“ и „Потребителна кооперация“ в с. Могилица, област Смолян: „Благодаря Ви. Нека да започна с малко история за кооперативното ни дело. През 1950 г. в Могилица се създава трудово-земеделска кооперация. Създава се обединение на земята чрез ТКЗС.

Производството започва с картофи и тютюн. През 1989 г. ТКЗС-тата се ликвидират и земята се връща на собствениците. Поради ликвидацията на производствата, земята започва да се обработва.

През 2001 г. се пререгистрират. 2007-2008 г. след приема на България в ЕС започва внос на картофи и се създават излишъци.

Възможна е спомагателна каса, но трябва да се лицензира пред банката.

1927 г. държавата продава част от горите на хората. Като който е закупил земя, трябва да внася една пета от сумата. До 1940 г. кооперацията създава стопанска карта на кооперативните гори с 34 дка гори. Кооперацията има дъскорезница за Асеновград и Гърция, Паронесли. През 1947 г. се работи без регламентиране. 1948 г. се национализиран цялата гора на членовете. Управителният съвет взема решение да разкрива магазини, хлебопроизводство, изкупуване на диворастящи плодове. Дърводелците изработват кащи с вместимост 5 т. и 20 т. и изкупуват плодове за заваряне на ракия. Дейността на кооперацията продължава до 2006 г. Като в момента кооперацията съществува като отдавна базата се дава под наем. Кооперацията не може да възстанови горите си. Апелът ми е за връщане на собствеността на горите и промяна в законодателството.“

Проф. д-р Т. Атанасова: „Благодаря, г-н Башов. Колеги, ако имате въпроси и теми за дискусии, сега е моментът да ги зададете.“

Проф. дн Нели Грозева: „Искам да благодаря на съюза на кооперациите“

Кирил Вълчев: „Благодаря, колеги. Искам да отбележа, че като говорим за промени и за държавата, трябва да знаем, че ние сме държавата.,,

Проф. д-р Т. Атанасова: „Благодаря Ви, колеги, за въпросите и отделеното време. Искам да изразя моите благодарности към почетните ни гости и присъстващите в залата. Ако няма други въпроси, закривам научно-практическия форум и Ви приканвам на дискусии в свободна атмосфера.”

